

Altın Çağ
Çınar Yayınları'ndan...

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 115 YIL: 3

Ekolojik ekonomi mümkün mü?

4 Kapitalizme ekolojik darbe:

Küçülme Metin Yetkin

10

Savaşın gerçeği, gerçeğin masalı:

Yüklerin en değerlisi

Beyza Ertem

22

**Geray Gencer: Samimi ve davetkar
üsluba inanıyorum**

Soner Sert

34

**Sahaf Lütfü Seymen: Nadir kitaba
kıymetini veren içeriğidir**

Esin İleri

16

**Her şey ikinci şişenin açılmasıyla
başlar**

Okan Çil

27

Yapraklar Evi'nde konaklamak

Senem Gezeroğlu

Sayı: 115 | Haziran 2020

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Anıl Mert Özsoy

Görsel Yönetmen

Özgür Akkaya

Katkıda BulunanlarBeyza Ertem, Metin Yetkin,
Okan Çil, Senem Gezeroğlu,
Soner Sert, Esin İleri**Yönetim Yeri:**

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Giacomo D'Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis'in hazırladığı kolektif kitap Küçülme Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı'nı taşıdık. Ayşe Ceren Sarı, Berk Öktem, Burak Gürden ve Yaprak Kurtsal'ın çevirdiği metni Metin Yetkin inceledi.

Yazar ve senarist Jean-Claude Grumberg'in kaleminden "Yüklerin En Değerlisi" Yapı Kredi Yayınları tarafından okurla buluştu. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı atmosferini umut felsefesiyle dağıtan yazar, "Bir Masal" alt başlığıyla yayımlanan kitabın "bildiğimiz türden" bir masal olmadığı konusunda okuru uyarıyor. Beyza Ertem yazdı.

2013 yılında Man Booker Ödülü'ne layık görülen öykücü, denemeci ve çevirmen Lydia Davis'in ilk romanı "Hikâyenin Sonu" Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Yazma uğraşının yaşama uğraşına karıştığı, arayışın ve vazgeçişin anlatısı olan roman, geçmişin kırılğan yapısıyla birlikte, kendini dönüştürmeye, anlayış ve algıyı tekrar gözden geçirmeye muktedir olan sevmenin etkilerini ve olanaklarını ortaya seriyor. Okan Çil inceledi.

Soner Sert, kitap ve afiş tasarımı yapan Geray Gencer'le kitap tasarımını, kapak ve içerik ilişkisini konuştuk. Gencer, "Kitap kapağının özümüyle ilgili samimi ve davetkar bir üslubu olması gerektiğine inanıyorum" dedi.

Senem Gezeroğlu ve Esin İleri yazı ve söyleşileriyle bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldular.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Kapitalizme ekolojik darbe: Küçülme

Giacomo D'Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis'in hazırladığı Küçülme Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Ayşe Ceren Sarı, Berk Öktem, Burag Gürden ve Yaprak Kurtsal'ın kolektif çevirisiyle Metis Yayınları tarafından okura sunuldu. Çeviride sadık kalınan "küçülme" kavramı siyasi, iktisadi, sosyolojik birçok meseleyi kapsıyor. "Küçülme"nin ırkçılık, öteki algısı, uluslararası kuruluşlar, Türkiye'deki özel durum ile halk geleneklerini de inceleyen Buen Vivir ("İyi Yaşamak") fikriyle ilişkisi dikkat çekici.

Metin Yetkin

“

Giacomo D'Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis'in hazırladığı Küçülme Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Ayşe Ceren Sarı, Berk Öktem, Burag Gürden ve Yaprak Kurtsal'ın kolektif çevirisiyle Metis Yayınları tarafından okura sunuldu.

Küçülme-Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı,
Giorgos Kallis, Giacomo D'Alisa, Federico Demaria, Çev: Ayşe Ceren Sarı, Berk Öktem, Burag Gürden, Yaprak Kurtsal, 320 syf., Metis Yayıncılık, 2020.

Kapitalizmin kökeni Wallerstein'a göre 16. yüzyıla kadar dayanır. Bu tarihten itibaren maden ile biriken kapital sayesinde endüstriyel tarım ürünleri ekilmiş ve küresel bir ticaret ağıyla pazara sürülmüştür. Kimilerine göre bu tarih farklılık gösterse de bilinen gerçek kapitalizmin hiç de yeni bir sistem olmadığı ve şekil değiştirerek varlığını sürdürdüğüdür. Adı ister neoliberalizm ister başka bir -izm olsun, kapitalizmin temelinde “büyüme” kavramı yatar. Tabii ki büyüme sürekli üretim ve sürekli tüketimle sağlanır ancak sınırlı sayıda doğal kaynağa sahip bir gezegende yaşamaktayız. Zirve petrol seviyesine ulaştık. Diğer doğal kaynaklar da hızla tükenmekte ve sürdürülebilir enerji kaynakları gündeme geldi. “Özetle ekonomi sonlu bir gezegen sisteminin fiziksel bir alt-sistemidir; bu sebeple de sonsuz ekonomik **büyüme** imkânsızdır.” (s.78) Öte yandan birçok uluslararası kuruluş ekolojik sorunlara dikkat çekmekte. Duyarlı insanların çoğu, aktivistler bu önerilerin peşinden giderken Metis Yayınlarından çıkan Giacomo D'Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis'in hazırladığı, Ayşe Ceren Sarı, Berk Öktem, Burag Gürden ve Yaprak Kurtsal'ın kolektif çevirisiyle Türkçeye kazandırdığı “Küçülme-Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı” tüm bu meseleleri akademik yazılarla irdeleyerek büyük bir gafletin içerisinde olduğumuzu gösteriyor. Nitekim kitabın önsözünün başlığı “Daha Az Değil, Daha Başka Bir Dünya”...

Kitabın orijinali 2014 yılında İngilizce, “Degrowth A Vocabulary for a New Era” adıyla basılmış. Çeviride sadık kalınan “küçülme” kavramının tanımı ise görüldüğünden daha karmaşık çünkü siyasi, iktisadi, sosyolojik birçok meseleyi kapsıyor. İlk olarak André Gorz tarafından 1972

“

Küçülmeyi büyümenin zıttı olarak görebiliriz çünkü büyüme genellikle Gayri Safi Milli Hasıla üzerinden ölçülür. Bu hesap ise insanların üretim değil tüketim ve harcama kapasitesi üzerinden hesaplanır. Bu da gerçeği yansıtmayan, sosyal adaletsizliği hiçe sayan bir ölçüttür.

yılında kullanılmış bu terim. Gorz'un sorguladığı yeryüzü dengesinin sağlanmasının kapitalist sistemde mümkün olup olmadığıydı. Ona ilham veren kişi ise Nicholas Georgescu-Roegen'di. 1970'lerde küçülme fikrinin ilk aşaması sınırlı kaynak tüketimi etrafındayken, 2000'lerde bu fikir sürdürülebilir kalkınma fikrinin eleştirisi olarak devam etmiştir. 2000'li yıllardan bu yana gerek akademik çevrelerde gerek yayın dünyasında giderek daha fazla yere sahip olan “küçülme” fikri günümüzde daha da önemli bir yer kaplıyor. Kitabın “Giriş” bölümünde “Küçülme, her şeyden önce ve en önemlisi bir büyüme eleştirisini ifade eder. (...) ‘Paylaşım’, ‘sadelik’, ‘şenliklilik’ (*conviviality*), ‘bakım’ ve ‘müşterekler’, bu toplumun neye benzeyebileceğinin temel ifadeleridir.” (s.21) denmekte. Bu bağlamda küçülmeyi büyümenin zıttı olarak görebiliriz çünkü büyüme genellikle Gayri Safi Milli Hasıla üzerinden ölçülür. Bu hesap ise insanların üretim değil tüketim ve harcama kapasitesi üzerinden hesaplanır. Bu da gerçeği yansıtmayan, sosyal adaletsizliği hiçe sayan bir ölçüttür. Ayrıca büyüme, insan dahil her varlığı meta haline getirerek bireyleri borçlandırarak devamını sürdürür ve üstelik toplumsal yapıyı bozar. “Bakım, misafirperverlik, sevgi, kamu görevi, doğayı koruma ve manevi tefekkür- bu ilişkiler ve ‘hizmetler’ tarih boyunca kişisel kâr mantığı altında şekillenmekteydi.” (s.26) İşte bu sebeplerden ötürü “küçülme” fikri politiktir ve taraf alır. Sürdürülebilir kalkınmanın “apolitik teknokratik söylemi”nin karşısına çıkar ve bu söylemlerin liberal yapıyı pekiştirdiğinin altını çizer zira “Neoliberal reformlar kalkınma çerçevesinde meşrulaştırılan büyüme adına meşru görüşmüştür ve hâlâ da öyle görülür.” (s.31) “Harcama”, “kemer sıkma” gibi yanıltıcı ifadeleri yerer. Bunların yerine eko-topluluklar, çevrimiçi topluluklar, toprağa dönüşçüler, kooperatifler, kent bahçeleri, topluluk para birimleri önerir. Sistemi değiştirmekten yana değil sistemin değişmesinden yanadır.

“

Çevre akımları ve uluslararası çevre kuruluşları giderek güçlenen bir tonla ekonomi vurgusu yapmakta.

Bu kadar akademik yazının bir arada toplandığı ciddi bir çalışmanın incelemesini kısaca yapmak güç ancak “küçülme”nin ırkçılık, öteki algısı, uluslararası kuruluşlar, Türkiye’deki özel durum ile halk geleneklerini de inceleyen Buen Vivir (“İyi Yaşamak”) fikriyle ilişkisi dikkat çekici.

1970’lerd Amerika’da gerçekleşen çevre hareketleri siyah nüfusun toksik atıklara daha fazla maruz kaldığını ve yeşil alanlar, sokak temizliği, atık toplama gibi hizmetlerden yoksun bırakıldığını göstermekte. Öte yandan burjuva beyazlar bu hizmetlerden çok daha fazla oranda yararlanmakta. Tam da bu noktada çevre adaleti ilk önce yaşam alanı hakkını savunarak çevre ırkçılığına karşı mücadeleyi gündeme getirmekte. Nitekim, “küçülme” ötekileştirilen grupların da hakkını savunma amacı gütmekte. “Küçülme, politik ekoloji, ekofeminizm, **çevre adaleti** ve ilgili akımlar arasındaki diyalogu derinleştirmek ve bu yolla tesirlerini güçlendirebilmek için hiyerarşik kimlik sistemlerinin ekonomilerin, mekânların ve çevre yönetiminin kuruluşunda oynadığı rolü daha sistematik bir biçimde kavramak gereklidir.” (s.76)

Çevre akımları ve uluslararası çevre kuruluşları giderek güçlenen bir tonla ekonomi vurgusu yapmakta. Birleşmiş Milletler etrafında örgütlenen TEEB, WWF, IUCN gibi kuruluşların hemfikir olduğu Birleşmiş Milletler Çevre Programı raporunda siyasetçilerin ve iş dünyasının ilgisini doğaya çekmek için “net pozitif etki” ilkesi ileri sürülüyor. Isabelle Anguelovski’nin “Çevre Adaleti” isimli yazısında “Bu ilkeye göre şirketler ya da ulus-**devletler** bir yerlerde bir milli parkı destekledikleri veya civarda bir mangrov ağacı diktikleri sürece istedikleri yerde açık ocak madenciliği yapabilirler.” (s.64) diye bu tehlike özetlenmekte.

Yaşadığımız coğrafyaya gelirsek, Bengi Akbulut'a göre Türkiye bağlamının farklılığı büyümeye olan inancın neredeyse herkes tarafından paylaşılıyor olması. Zaten ulus-devlete geçiş sürecinden beri Türkiye siyasetinin rotası büyümeyle şekillenmiştir. Büyümenin gerek sağ gerek sol ideolojilerin siyasi söylemlerinin sarsılmaz vurgularından biri olduğu önemli bir noktadır. "Türkiye siyasetinde diğer açılardan oldukça farklı ideolojilerin bir ilerleme saiki olarak ekonomoik **büyümeye** olan inançları tamdır." (s.85) Akbulut'un yazısında dikkat çeken bir diğer unsur da alt sınıflara maddi tavizler dağıtılarak rızalarının sağlanmasıdır. "Bu tür maddi tavizler bir tür rüşvet gibi alt sınıfların kendilerini dezavantajlı hale getiren sisteme karşı muhalefet geliştirmesini engellemeye yarar." (s.87) İlaveten, "küçülme"nin Türkiye'de gerçekleşmesinin karşısında ekonomik sebeplerden çok siyasi sebepler de yatar.

"Önsöz" ve "Giriş" bölümlerini saymazsak "Düşünce Hatları, Temeller, Eylem ve İttifaklar" bölümlerinden oluşan kitabın son bölümünde önceki metinlerde sıkça geçen "Buen Vivir" yazısı dikkat çeker. Bu yazıda çevre hareketlerinin çoğulculuğundan, halk hareketlerinden bahsedilir. Yerli halkların pratiklerine değinilerek bir kalkınma alternatifi sunulur. Ancak, buna benzer bir fikir ortaya koyarak İngiliz milletinde bir sınıf bilincinin onların özünde bulunduğunu, bu bilincin geleneğin içerisinde zaten mevcut olduğunu savunan ve "İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu" (1963) kitabını yazan E.P. Thompson'un yanılarak akademik araştırmalarına neredeyse son verdiği ve hayatını nükleer silahsızlanmaya, çevre sorunlarına adadığı da gözden kaçmamalı. Bu bağlamda küçülme hareketinin halk tarafından benimsenmesi meselenin pratik ayağında soru işaretleri doğurmaktadır.

“

Kitap-okur ilişkisine değinirsek, kitabın akademik dili tarihi, sosyolojik, iktisadi altyapısı olmayan okuru oldukça zorlayacaktır.

Kitap-okur ilişkisine değinirsek, kitabın akademik dili tarihi, sosyolojik, iktisadi altyapısı olmayan okuru oldukça zorlayacaktır. Okur, kendini terim karmaşasında bularak yazılanı anlamakta güçlük çekebilir. Ancak okurun kendini zorlamasına degecek bir çalışma olduğunu belirtmek gerekli. Bu bağlamda, “küçülme” fikrinin toplumun genelinin anlayabileceği bir dilde bağımsız bir internet sitesi üzerinden yayımlanan deneme veya makale türündeki yazılarla da okura ulaştırılması kanaatindeyim. Öte yandan, kitabı benzerlerinden ayıran bazı noktalar var, ilki ciddi anlamda alanında uzman kişilerden damıtılmış bilgileri sunarak teoriyi tek bir kişinin tekeline indirgememesi. İkinci olarak hareketin zorluklarına gerçekçi bir şekilde değinerek makul çözüm önerilerinde bulunması. Son olarak, ekolojik sorunlara çözüm üretme “yetkisini” iş dünyasının ve devletlerin desteğini arkasına alarak insan duyarlılığını sömürerek toplumların kapitalizmle bağlarını kuvvetlendiren uluslararası kuruluşların elinden almasıdır.

Not: Vurgular kitaptaki şeklinde kullanılmıştır.

Savaşın gerçeği, gerçeğin masalı: Y¼klerin en değerlisi

Yazar ve senarist Jean-Claude Grumberg'in kaleminden "Y¼klerin En Değerlisi" Yapı Kredi Yayınları tarafından okurla buluştu. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı atmosferini umut felsefesiyle dağıtan yazar, "Bir Masal" alt başlığıyla yayımlanan kitabın "bildiğimiz türden" bir masal olmadığı konusunda okuru uyarıyor.

Beyza Ertem

“

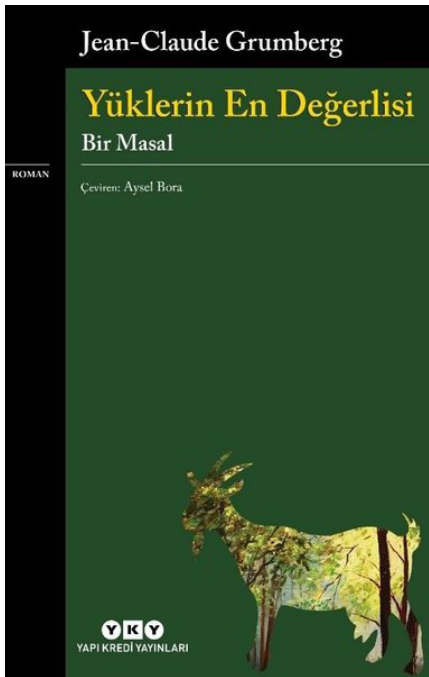
Yazar ve senarist Jean-Claude Grumberg'in kaleminden "Yüklerin En Değerlisi" Yapı Kredi Yayınları tarafından okurla buluştu.

Jean-Claude Grumberg'in İkinci Dünya Savaşı'nı bir masal kurgusuyla anlattığı kitabı *Yüklerin En Değerlisi*, Aysel Bora'nın çevirisiyle Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı. Grumberg, savaşın acımasız yüzünü, 49 numaralı katarde toplama kampına doğru seyahat eden Yahudi bir bebek ile Trenlerin Tanrılarından "değerli bir yük" bekleyen yoksul bir oduncunun kesişen hayatları üzerinden anlatıyor.

"Bir varmış bir yokmuş..." Grumberg hikâyeye böyle başlamış, kitap da "Bir Masal" alt başlığıyla yayımlanmış. İlk bakışta bir çocuk kitabı olarak algılanabilecek bu girişten sonra Grumberg masal türünün klasik kurallarından hemen sıyrılıyor, okuruyla konuşuyor ve bunun "bildiğimiz türden" bir masal olmadığı konusunda bizi uyarıyor. Evet, bildiğimiz masallara benzemiyor *Yüklerin En Değerlisi*. İçinde insana "yük olan" birçok mesele var.

"Hayır hayır hayır hayır, içiniz rahat olsun, Parmak Çocuk değil bu. Hiç ilgisi yok. Sizler gibi ben de o gülünç hikâyeden nefret ederim. Besleyemedikleri için çocuklarını terk eden analar babalar nerede, ne zaman görülmüş? Geçelim..." (s. 7)

Neden masal anlatırız? Ya da masalların gerçekliğine inanır mıyız? Bir Zamanlar Anadolu'da filminin bir sahnesinde şöyle bir ifade yer alır: "Bir Zamanlar Anadolu'da dersin, ücra bir yerde görev yaparken, işte böyle böyle bir gece yaşamıştık dersin. Anlatırsın yani ne bileyim, masal gibi." Bir masal kurgulamak, gerçeğin yeniden üreti-

Yüklerin En Değerlisi-Bir Masal, Jean-Claude Grumberg, Çev: Aysel Bora, 64 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2020.

“

Grumberg de tarihin en kanlı savaşlarından birini, İkinci Dünya Savaşı'nı, masal formatında anlatmayı tercih ediyor.

midir çoğu zaman. İşte yazar, dramaturg ve senarist Grumberg de tarihin en kanlı savaşlarından birini, İkinci Dünya Savaşı'nı, masal formatında anlatmayı tercih etmiş. Onun yaptığı bir nevi “gerçeği masallaştırmak.” Şüphesiz bir masal okumak ya da dinlemek, hacimli bir tarih kitabını okumaktan daha cazip. Diğer yandan, bir masala her şeyi sığdırmak mümkün. Acımasızlığı da, kanı da, sevgisiz bir toplumu da usulünce masala yerleştirebilirsiniz. Grumberg, masalların bu işlevinden yararlanmış. Yoksa bu hikâyeye tam anlamıyla “masal” demek güç. Zaman ve mekân belli, kişilerin belirli özellikleri ve isimleri var, olağanüstü bir atmosferden ziyade gerçeğin olağanüstülüğü söz konusu.

MADALYONUN ÖN YÜZÜ: UMUT

Kitabın ilk bölümü, “yoksul oduncu adam ile yoksul oduncu kadın”ın yaşadığı ormanda geçiyor. Kendi hallerinde yaşayan bu çiftin çocukları yok. Kadın, içten içe bir çocuk sahibi olmak için dualar etse de zamanla yorgun düşmüş. Adam, savaşın patlak vermesiyle zorunlu hizmete alınmış. Grumberg'in ilk eleştirisi, bu bölümde. Yazar, yoksul oduncu kadının ağzından yerle bir edilen yaşam alanlarına göndermede bulunuyor. Yoksul oduncu kadının eşi de zorunlu hizmette bulunanlardan biriyken zorunlu hizmete alınan adamların “ormanını” yıktığını söylemesi oldukça manidar.

“Orman, onun ormanı, onun ağaçları soğuğa, açlığa al dırmadan gür mü gür ve geniş mi geniş bir şekilde uzanıp gidiyormuş, ancak bu dünya savaşı başladıktan sonra, zorunlu hizmete alınan adamlar güçlü makinelerle onun ormanını boydan boya delerek raylar döşemiş ve bir süredir de, yaz kış demeden bir tren, tek bir tren bu tek hatlı yoldan tekrar tekrar geçer olmuş.” (s. 8)

Fakat bir masalda umutsuzluğa yer yoktur. Grumberg hemen müdahalede bulunuyor hikâyesine ve bu trenin yoksul oduncu kadın için bir umut kaynağına dönüşmesinden bahsediyor. Yoksul oduncu adamdan bu trenin bir “yük treni” olduğunu öğrenen kadın, trenin bir gün ona değerli bir yük vereceği umuduyla

“

**Bir umut
felsefesi inşa eden
Gabriel Marcel'e
göre, insan
durmaksızın umutlu
bir bekleyişin
içindedir. Yoksul
oduncunun karısının
bekleyişi, böyle bir
bekleyiştir.**

onun geçtiği yolda beklemeye başlıyor. “Yük”ün umutlaşması ironik bir durum, hatta metaforik bir söylem. Çünkü bu tren, Yahudileri taşıyor. Yazar burada, Yahudilerin dünya tarafından uzun bir süre yük olarak görülmesini eleştirdiği gibi, bir yandan da zaten dünyanın yükünü taşıyan bir kadının en azından “karnını doyurabilmek” için yük trenine bel bağlaması gerçeğini yüzümüze çarpıyor.

“Coşku yavaş yavaş yerini bir umuda bırakmış. Bir gün tren, belki bir gün, yarın ya da yarından sonraki gün ya da herhangi bir zaman, sonunda açlığına acıyacak ve geçerken ona sadaka olarak o değerli yüklerinden birini bırakacakmış.” (s. 9)

Bir umut felsefesi inşa eden Gabriel Marcel'e göre, insan durmaksızın umutlu bir bekleyişin içindedir. İnsan, daimî yolculuk halinde olan, gezgin bir varlık, Marcel'in ifadesiyle bir homo viator'dur. Umut onun için bir yaşam biçimidir, bekleyişin adıdır. Her geçen gün yabancılaştığı dünyada, umut yoluyla hem kendisine hem dünyaya yabancılaşmayı reddeder. Yoksul oduncunun karısının bekleyişi, böyle bir bekleyiştir. Savaş atmosferini, yıkılan ormanını, kamu hizmetine alınan eşini unutarak yaşama Trenlerin Tanrılarının ona vereceği hediye bekleyerek tutunur.

MADALYONUN ARKA YÜZÜ: ACI

“O halde onları sevk ediyorlarmış. Ama nereye? Dünyanın neresinde onları isteyen varmış? Hangi ülke onları kabul etmeye hazırmış? Şu 1943 Şubatı'nda hangi ülke onları gönüllü olarak kabul edermiş?” (s. 13)

“

Grumberg,
savaşın kalbine
dokunuyor.
Özellikle Jung'ın
ve Bettelheim'in
masallar üzerine
söylemlerinde
karşılaştığımız
“kodlar” devreye
giriyor.

Kitabın ikinci bölümünde toplama kampına doğru hareket eden trene konuk oluyoruz, yani aslında yoksul oduncu kadının her gün umutla beklediği trene. Bu defa, “umudun tükenmek üzere olduğu” bir ortamla karşı karşıyayız. Doğar doğmaz “Yahudi” damgasını yemiş ikiz bebeklerin sahibi bir aile, sütünü iki bebeğine de yetiremeyen bir anne, bebeklerden birinden vazgeçmeyi çare zanneden bir baba... İşte, savaşın gerçek yüzü. Her istasyonda ölümler trenden atılıyor, tren hayatta kalanlarla yoluna devam ediyor. Baba, trende tanıştığı bir yabancından duyduklarından etkilenecek ikizlerden birini sarıp sarmalıyor ve tren penceresinden aşağı bırakıyor. Onu Trenlerin Tanrısından bir hediye paketi bekleyen yoksul oduncu kadın buluyor. İşte, yüklerin en değerlisi.

Kitabın her bir bölümünde sırayla, yoksul oduncu adam ve yoksul oduncu kadının yaşadığı ormanda ve toplama kampına doğru hareket eden trende yaşananlara şahit oluyoruz, aynı anda savaşın iki cephesinde olmak gibi bir şey bu. İlerleyen sayfalarda bu sıra bozuluyor. Hikâye daha çok ormanda geçiyor; yoksul oduncu kadının bebeği eşine kabul ettirme çabası, bebeğin karnını doyurmak için ormanın kuytusunda yaşayan adamdan yardım istemesi, çevredekilerin bebeğin Yahudi olduğunu anlaması ve akabinde yaşananlarla devam ediyor. Burada kilit nokta, yoksul oduncu adamın bebeği önce “O ne benim ne de senin meleğin olabilir! Lanetli ırkın soyundan o! Anası babası onu trenden karların arasına atmış, çünkü onlarda kalp diye bir şey yok!” (s. 22) diyerek reddetmesi, sonra onun minik kalp atışlarından vazgeçemeyecek hâle gelmesi. Yani, ırkçı bir söylemin zamanla çürümesi... Grumberg, böylece savaşın kalbine dokunuyor. Diğer yandan, özellikle Jung'ın ve Bettelheim'in masallar üzerine söylemlerinde karşılaştığımız “kodlar” devreye giriyor. C. G. Jung'a göre, insan psikolojisi arketiplerin hükmü altında-

“

Grumberg, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı atmosferini umut felsefesiyle dağıtmış ve hepimize yapıcı bir teklifte bulunmuş: Sevmek.

dır ve bu arketiplerin tarihi, insan tarihinden de önceye dayanır. Masallar, bu birikimin ürünüdür. Bu nedenle içlerinde arketiplerin oluşturduğu ağlar örülüdür. Bu bağlamda, tarih boyunca zihnimize mihlanmış ifadeler arasında bulunan ırkçı anlayış, Grumberg tarafından “gerçeğe dayanan bir masal yaratılarak” yeniden yorumlanmış.

SEVGİ, SEVGİ, SEVGİ!

Yazar, Son Söz'de okurun merak edeceği gerçeklik meselesine değiniyor ve bu hikâyenin gerçek olup olmadığı hususunda birkaç kelam ediyor. Yoksul oduncu kadın ve eşi, ikizlerinden birini feda eden baba, onun acı çeken karısı, ormanda yaşayan yardımsever adam gerçek mi bilinmez. Fakat hepsinin, savaşı iliklerine kadar yaşamış insanların birer tezahürü olduğu, gerçek. Sanırım bu kadarı hepimiz için yeterli. Yine de okuru Son Söz'ün hemen ardında, “Gerçek Hikâyelerin Meraklısı İçin Ek” başlığının altında bazı sürprizlerin beklediğini de söylemek gerek.

Grumberg, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı atmosferini umut felsefesiyle dağıtmış ve hepimize yapıcı bir teklifte bulunmuş: Sevmek. Böylece masalların nasihat verme özelliğini de kullanmış diyebiliriz. Kitapta yinelerek birer leitmotive dönüşüyor sevgiden üreyen kelimeler: “Sevgili küçük yük, sevgi dolu yeni anne, sevgili oduncu, sevgili ikizler, sevgili yavru, hatta sevgili keçi...” Yüklerin En Değerlisi, bir sevgi hikâyesi. Onun meselesi, yalnızca sevgi. Sevginin varlığı, sevginin yokluğu, sevginin getirdikleri ve sevgisizliğin götürdükleri... Kulaklarınıza aklınıza kazınacak bir cümle fısıldıyor: “Kalpsizlerin de bir kalbi var!..”

Her Şey ikinci Şişenin aÇılmasıyla başlar

2013 yılında Man Booker Ödülü'ne layık görülen öykücü, denemeci ve çevirmen Lydia Davis'in ilk romanı "Hikâyenin Sonu" Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Yazma uğraşının yaşama uğraşına karıştığı, arayışın ve vazgeçişin anlatısı olan roman, geçmişin kırılğan yapısıyla birlikte, kendini dönüştürmeye, anlayış ve algıyı tekrar gözden geçirmeye muktedir olan sevmenin etkilerini ve olanaklarını ortaya seriyor.

Okan Çil

2013 yılında Man Booker Ödülü'ne layık görülen öykücü, denemeci ve çevirmen Lydia Davis'in ilk romanı "Hikâyenin Sonu" Everest Yayınları tarafından yayımlandı.

Hikayenin Sonu,
Lydia Davis, Çev: Şefika Kamcez,
256syf., Everest Yayınları, 2020.

15 Temmuz 1947'de, Massachusetts'de doğan Lidia Davis, Amerikan edebiyatının önemli isimlerinden biri olarak biliniyor. Okurlarının karşısına genelde öykülerle çıkan Davis'in hayatına şöyle bir baktığımızda, ailesinin ve yakın çevresinin de yazıyla, edebiyatla iç içe olduğunu görüyoruz. Öykücü olan annesi Hope Hale Davis ve eleştirmen olan babası Robert Gorham Davis dolayısıyla kitapların ve kelimelerin arasında büyüdüğünü röportajlarında okuyoruz.

Hayatının belli bir döneminde Paul Auster'la da beraberlik yaşayan Davis'in dilimize çevrilen üç öykü kitabı mevcut. Elif Bereketli'nin çevirdiği Yapmam ve Yapmayacağım isimli kitabı Encore, Betül Kadioğlu'nun çevirdiği Neredeyse Hiç Hatırlamıyor ve Rahatsızlık Çeşitleri isimli kitaplarıysa Everest etiketini taşıyor.

Yazarlığının yanında çevirileriyle de adından söz ettiren Davis'in romancı yönüyle de yeni tanıyoruz diyebilirim. Yine Everest tarafından basılan, Şefika Kamcez tarafından çevrilen Hikâyenin Sonu isimli romanı, Davis'in en az öyküleri kadar trajikomik bir lezzete sahip.

ROMANIN SONU

Orta yaşlı bir kadın olan, aynı zaman öğretmenlik ve çevirmenlik yapan ben anlatıcıyla, Vincent isimli genç işsiz-yazarın ilişkisi üzerine kurulu olan Hikâyenin Sonu aşkı, yaş farkını, statüyü ve elbette özlemi tartışan bir metin olarak karşımızda duruyor.

“

Romanın en dikkat çekici yanı belki de kurgusunda; hikâyenin sonuna çok önem vermiyor Davis. İlk on beş sayfada kaba bir özet geçiyor. Böyle başladı, böyle ayrıldı, böyle aşamalardan geçtikten sonra roman böyle sonuçlandı, diyor.

Ancak romanın en dikkat çekici yanı belki de kurgusunda; hikâyenin sonuna çok önem vermiyor Davis. İlk on beş sayfada kaba bir özet geçiyor. Böyle başladı, böyle ayrıldı, böyle aşamalardan geçtikten sonra roman böyle sonuçlandı, diyor. Bu, pek alışık olmadığımız tercihyse şöyle açıklıyor anlatıcının ağzından:

“...sanki hikâyeyi anlatmaya devam edebilmem için sonu en baştan söylemem gerekirmiş gibi onu alıp romanın başına koydum. Baştan başlamak daha basit olacaktı ama başlangıç, devamı olmadan çok bir anlam taşımıyordu ve olayların devamının hikâyenin sonu olmaksızın fazla bir anlamı yoktu... Vincent’in dediği gibi ben çoğu zaman mümkün olandan fazlasını isterim.”

Davis gibi, anlatıcı da bir roman yazıyor aslında ve işin güzel yanı işte burada ortaya çıkıyor. Anlatıcının yazdığı romanın estetiğiyle Davis’inki birbiriyle paralel şekilde ilerliyor.

Yani anlatıcı yukarıdaki kısmı söylüyor ve Davis aynı kısımla romana başlıyor. Okumaya devam ettiğimizde de doğrusal bir hikâye anlatımıyla karşılaşmıyoruz zaten. Tıpkı anlatıcının ara bölümlerde bahsettiği gibi keskin geçişler, sert etkileşimler ve sıçramalı bir kurgu anlayışı kitabın geneline hâkim durumda; geçmiş ve gelecek arasında gidip gelirken birbirinden bağımsızmış gibi görünen anlar, sahneler, resimler çıkıyor önümüze.

Anlatıcı bu duruma dair yaşadığı sıkıntıyı bizimle, pardon kendisiyle de paylaşıyor ara kısımlarda. Kronolojik bir sıralama yerine karmaşayı seçtiğini ve karmaşadaki bölümlerin birbirini kendiliğinden doğuracağını söylüyor.

Anlatıcı kendi romanını bu şekilde yazıyor, Davis de öyle.

YAŞ FARKI, AŞK, VESAİRE

“Aslında vazgeçmek de istemiyorum; çünkü o ana kadar o romana öyle çok zamanımı vermişim ki... Bazı durumlarda bu zorunlu olsa bile, bir şeye devam etmek için bunun iyi bir gerekçe olduğundan emin değilim. Bir zamanlar sırf bu nedenle, yani aramızda çok fazla şey geçtiği için bir adamdan bir türlü ayrılamamışım.”

Anlatıcıyla Vincent arasında on iki yaş var. Bir arkadaş ortamında başlayan tanışıklık, devam eden aylarda flörte, oradan sevgililiğe ve akabinde beraber yaşamaya dek ilerliyor. Dışarıdan bir gözle değerlendirdiğimizde iki insanın birbirine giderek daha çok yakınlaştıklarına yorabiliriz bu tabloyu ama her aşama sonrasında ne kadar da uzaklaşıp kabalaştıklarını okumaya başlar halde buluyoruz kendimizi.

İlişkinin kendi kendini çürütmesinin en temel sebeplerinden birini yaş farkı olarak görüyoruz. Yaşın getirdiği diğer farklar; düzenli bir iş, görece konforlu bir ev, ne istediğini bilen tavırlar vs. de peşinden geliyor elbet ama yaş farkı hepsinin ortak kümesi gibi duruyor.

Vincent sevgilisiyle “genç” kelimelerden arınmış bir dille konuşurken, anlatıcı da ona anlayışlı, yönlendirici ve yer yer de tahakküm edici şekilde davranıyor. Önce Vincent’in evini, arabasını rahatsız edici bulmaya başlıyor, akabinde arkadaşlarını, çevresini eleştiriyor, sonra da dönüp dolaşıp Vincent’e patlıyor. Anne-oğul gibi değil de teyze-yeğen şeklinde daha çok.

“

Ne var ki edebiyat da bir yere kadar iş görüyor. Sonra bir gün, romanın ilk paragrafında, Vincent birden çekip gidiyor...

CANAVARIN PEŞİNDE BİR FRANKENSTEIN

Aynı yaşta, “eşit” oldukları nadir anların başında da yazmak ve edebiyat geliyor. Öyle ki başka biri olup çıkıyorlar.

“Eğer O’na âşık olduysam bunun nedeni yazması değildi ve O’na yazmaktan bahsettiğimde kendimi O’nun sevgilisi gibi duymamazdım; o anda birbirini pek tanımayan ama birbirinden hoşlanan ve birbirine saygı duyan iki insan kadar mesafeli olurduk birbirimize.”

Ne var ki edebiyat da bir yere kadar iş görüyor. Sonra bir gün, romanın ilk paragrafında, Vincent birden çekip gidiyor. O kadar tuhaf bir terk ediştir ki bu, anlatıcı onu birleştirmeye çalışıyor adeta; yolda karşılaştığı birinde onun giydiği ceketten görüyor, başkasında gülüşünü görüyor, bir başkasında burnunu.

“...aylar boyunca O’nun arabasına benzer arabalara dikkat etme alışkanlığını asla bırakmadım ve o araba giderek kendi bağımsız hayatına kavuştu; sanki yaşayan bir canlı, bir tür hayvan, bir evcil hayvan, bir ev köpeği, sadık bir arkadaş ya da belki yabancı bir köpek, tehlikeli, tehditkâr bir şey haline geldi.”

Diğer bir deyişle Dr. Frankenstein gibi sevgilisini yeniden “yapmaya” çalışıyor anlatıcı.

“

Aşkın ve âşığın kişisel zaafılarından tartışıldığı, 2013'te Man Booker International Ödülü'nü kazanan Hikâyenin Sonu, öykücülüğüyle okurlarının övgüsünü kazanan Davis'in, romanıyla da benzer övgüler kazanacağına kuşku yok.

Davis'in bu tavrı bana Yapmam ve Yapmayacağım isimli kitabındaki tek paragraflık, “Köpek Tüyü” isimli şu kısa öyküsünü hatırlatıyor.

“Köpek gitti. Özlüyoruz onu. Kapı çalınca kimse havlamıyor artık. Eve geldiğimizde bizi bekleyen yok. Hâlâ evin etrafında veya giysilerimizde beyaz tüylerine rastladığımız oluyor. Topluyoruz onları. Aslında atmamız gerekir. Ama ondan bize kalan tek şey bunlar. Atmıyoruz. Çılgın bir arzumuz var – yeterince tüy toplayabilsek, köpeği tekrar birleştirebiliriz belki.”

Tıpkı anlatıcının yazdığı roman gibi.

Tıpkı Davis'in yazdığı roman gibi.

Aşkın ve âşığın kişisel zaafılarından tartışıldığı, 2013'te Man Booker International Ödülü'nü kazanan Hikâyenin Sonu, öykücülüğüyle okurlarının övgüsünü kazanan Davis'in, romanıyla da benzer övgüler kazanacağına kuşku yok.

Kaynak

Yapmam ve Yapmayacağım, Lydia Davis, Çev: Elif Bereketli, Syf: 308, Encore Yayınları, 2014

Lydia Davis ile Söyleşi: Basit Cümlelerin Güzelliği Aşkına, Çev: Onur Çalı, Parşömen Fanzin, 2019

<https://parsomenfanzin.com/2019/01/26/lydia-davis-ile-soylesi-basit-cumlelerin-guzelligi-askina/>

Geray Gencer: Samimi ve davetkar üsluba inanıyorum

Kitap ve afiş tasarımı yapan Geray Gencer'le kitap tasarımını, kapak ve içerik ilişkisini konuştuk. Gencer, “Kitap kapağının özümüyle ilgili samimi ve davetkar bir üslubu olması gerektiğine inanıyorum” dedi.

Soner Sert

“

Kitap ve afiş tasarımı yapan Geray Gencer'le kitap tasarımını, kapak ve içerik ilişkisini konuştuk.

Eserleri Londra'dan Tokyo'ya kadar, geniş bir coğrafyada sergilenen, ABD, Rusya ve Polonya'da kalıcı tasarım müze koleksiyonlarında yer edinen Geray Gencer, 2013 yılında Avrupa Tasarım Ödülleri'ne de seçilen ilk yerli tasarımcı oldu. Son olarak Doğan Kitap'ta, birbirinden güzel kitap kapakları yapan Gencer, aynı zamanda Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde de öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

Gencer'le, kitap tasarım sürecini, biçim-içerik ilişkisini ve sanat anlayışını konuştuk.

Her kitap tasarım süreci bir yolculuktur da aslında. Nasıl geliyor süreç? Bu süreçte değişen ve dönüşen şey ne oluyor?

Yaptığım işi bir tür çevirmenlik olarak görüyorum, tasarım sürecinde metni yani içeriği görsel olana dönüştürmeye çalışıyorum, ancak bunu yaparken kişisel bakış açımı da hiç kuşku duymadan işlerimin içine katıyorum. Her okumanın yeni bir okuma olması gibi her çevirinin de doğası gereği yeni bir yazım anlamına geldiğine inanıyorum.

Tasarım, özü itibarıyla görsel sanatların bütün öğelerinin de bir sonucu nihayetinde. Özellikle resim, fotoğraf ve grafik bu ilişkinin en gözdeleleri... Sanat geçmişi ve tasarımcı arasındaki bağlamı nasıl yorumluyorsunuz? Gelenek ve sanat anlayışı tasarımcıya nasıl katkı sağlıyor?

Sanat ve tasarım arasındaki ilişki şu sıralar hiç olmadığı kadar muğlak. Sanatın sermayeyle olan yakın ilişkisi ve dijital üretim koşulları tasarım ve sanat alanını gitgide birbirine yakınlaştırıyor.

“

Yaptığım işi bir tür çevirmenlik olarak görüyorum, tasarım sürecinde metni yani içeriği görsel olana dönüştürmeye çalışıyorum, ancak bunu yaparken kişisel bakış açımı da hiç kuşku duymadan işlerimin içine katıyorum.

Ben yaptığım işe bu iki kategorinin dışında yaklaşmayı seçiyorum böylece daha özgür kararlar alabiliyorum. Kültür-sanat alanındaki tasarım projeleri doğası gereği ticari işlere görece çok daha özgür olabildiğim bir alan yaratıyor, diğer taraftan daha ticari tasarım işlerinin getirdiği kısıtlama ve zorunlulukları ise kendimi geliştirmek için bir fırsat olarak görüyorum. Kısacası ilk bakışta birbiriyle farklılaşan bu disiplinler arasında kişisel bir köprü kurmayı deniyorum, sahip oldukları farklı koşullardan bir arada faydalanıyorum.

‘HER KİTAP KENDİ TOPRAĞINDA YEŞERİYOR’

İmge, denilen olgu, çağa ve o çağın insanlarına göre yeni yeni anlamlar kazanabiliyor. Siz, dünyadaki yeni gelişmeler ve yerli okur nezdinde bu hususu nasıl açıklıyorsunuz? Bir fikri somut bir tasarıya dönüştürürken, dönemsel kriterleriniz oluyor mu?

Görsel olan çağa ve mekâna göre farklı anlamlara gelebildiği gibi çok ayrı zaman ve mekânları paylaşan insan toplulukları aynı imge üzerinden aynı şeyleri hissedip benzer duyguları paylaşabiliyor. Bu yüzden bir fikri veya bir tasarım projesini gerçekleştirirken iletişim kurmak istediğiniz kişileri ve onunla eşleşebilecek görsel alternatifleri derinlemesine incelemek gerekiyor. Her kitap kendi özü, yazarının anlatmak istediği ve her bir okurunun hayal gücü nezdinde şekilleniyor. Bu ilişkiler ağı her kitap özelinde farklı yaklaşımlara, biçimsel olasılıklara ihtiyaç duyuyor. Kısaca her kitap kendi toprağında yeşeriyor.

‘İŞLERİMİ ULUSLARARASI STANDARTLAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRMEYE ÇALIŞIYORUM’

“

Farklı disiplinlerden farklı konulara duyduğum merakın bir tasarımcı olarak çalışmaya başladığım ilk günden itibaren beni şekillendirdiğine inanıyorum.

Bir tasarımcı nelerden beslenir? Zihninizi diri tutan, beslendiğiniz kaynaklar nelerdir?

Farklı disiplinlerden farklı konulara duyduğum merakın bir tasarımcı olarak çalışmaya başladığım ilk günden itibaren beni şekillendirdiğine inanıyorum. Zihinsel olarak açık olmanın oldukça değerli olduğunu düşünüyorum. Herhangi bir akademik geleneğe, tekniğe ya da bakış açısına kendimi ait hissetmiyorum, işlerimi uluslararası standartlar üzerinden değerlendirmeye çalışıyorum. Edebiyat, sinema, insana ait her şey, bütün toplumsal ve kişisel deneyimler beni durmaksızın dönüştürüyor ve mesleğime iyi geliyor.

‘GÖRÜNTÜNÜN İÇERİĞİN ÖNÜNE GEÇTİĞİ BİR DÜNYADA YAŞIYORUZ’

Gerek yayınevi, gerekse de yazar açısından bakıldığında, kitabın “görünürlüğü”yle ilgili temel değerlendirmelerden biri de o kitabın kapağıdır. Bu durum size nasıl bir sorumluluk yüklüyor?

Öncelikle bir kitabın “görünür” olabilmesi ya da başka bir deyişle ticari olarak başarılı olabilmesi sayısız bileşene bağlı. Kitabın dili, kurgusu, konusu, yazarın geçmişi, yazar yayınevi eşleşmesi, kitabın üretim kalitesi ve fiyatlandırılması, güncel pazar hareketleri, yayınevinin dağıtım, pazarlama ve sektörde görünme kabiliyeti... Tüm bu değişkenler bir kitabın satış potansiyelini birebir etkileyen faktörler, kitap kapağı ise aslında bunlardan sadece biri. Konuya böyle baktığımızda daha sağlıklı bir bakış açısı üzerinden kitabın, kapağının önemini ve başarısını değerlendirebiliriz. Yüzlerce say-

“

Uzakdoğu kökenli yazarların kitaplarını tasarlariken genelde daha iyi sonuçlar aldığımı fark ettim. Sanırım kariyerimde belli noktalarda hep bu tarz kitaplar oldu.

fadan oluşan bir kitabın sırf kapağı yüzünden arzu nesnesi haline dönüşüvermesi ise bana çok da anlamlı gelmiyor ancak şunu kabul etmek gerek; hayatımızın her alanında görüntünün, içeriğin önüne geçtiği bir dünyada yaşıyoruz. Ben de bazen sırf tasarımından etkilenerek kitap satın alabiliyorum ama tasarımı için aldığım kitabın içiyle, dışının bir olmasını beklerim. Yani öncelikli olarak kitap kapağının özümüyle ilgili samimi ve davetkar bir üslubu olması gerektiğine inanıyorum.

“Yaptığım şu kitap kapağı, kariyerimde dönük noktası oldu” dediğiniz bir çalışma var mı?

Tek bir kitaptan bahsetmem zor ancak özellikle Uzakdoğu kökenli yazarların kitaplarını tasarlariken genelde daha iyi sonuçlar aldığımı fark ettim. Sanırım kariyerimde belli noktalarda hep bu tarz kitaplar oldu.

Günleriniz nasıl geçiyor? Hazırladığınız yeni çalışmalardan bahsetmek ister misiniz?

Yaşadığımız bu salgın süreci; durup düşünmek, kendimle ve yaptığım işle hesaplaşmak ve bundan sonra ne istediğimi anlamak için bir fırsat oldu. Temmuz ayında Ali Nesin Matematik Köyü'nde bir tasarım atölyesi düzenlemek üzereydik ancak salgın sürecinde iptal etmemiz gerekti. Akademik alana daha fazla yoğunlaşmak istediğim bir dönemdeyim farklı üniversitelerde farklı tasarım dersleri veriyorum ve bu alana daha da fazla zaman ayırmak istiyorum.

'Yapraklar Evi'nde konaklamak

Yazar Mark Z. Danielewski imzalı Monokl Yayınları tarafından yayımlanan "Yapraklar Evi" dipnotlarla, farklı yazı tipleriyle, renklendirmelerle, sayfada sağa sola dağılmış metinlerle ve fotoğraflarla okuru yalnızca kurgusuyla ve diliyle değil, biçimiyle de zorlayarak kitabın tasarımını da hikâyenin bir parçası yapıyor. Danielewski romanında, kitabın fiziksel yapısını yeniden yorumlayarak, denenmemiş bir edebi anlatım yolu seçiyor ve gerçeği okurun takdirine bırakıyor.

Senem Gezeroğlu

“

Yazar Mark Z. Danielewski imzalı “Yapraklar Evi” Monokl Yayınları tarafından yayımlandı.

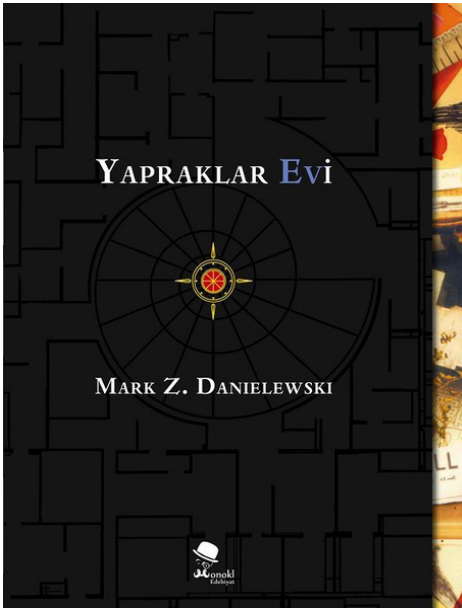
Amerikan yazar Mark Z. Danielewski'nin kaleme aldığı Yapraklar Evi, okurla ilk kez 2000 yılında buluşmuş ve 2018'de Monokl Yayınları tarafından dilimize kazandırılmıştı. 766 sayfalık romanın çevirisi ise Gökhan Sarı'ya ait.

Yapraklar Evi'ni elinize alıp sayfalarını hızlıca çevirdiğinizde bile henüz okumamış olmanıza rağmen diğerlerinden farklı bir kitap olduğunu hissediyorsunuz. Kitabın hikâyesinden önce bu hikâyeyi anlatma şekli, tasarımı ve formu birçok yönden okurun alışkanlıklarını kıran, deneysel ve avangart bir kitapla karşı karşıya olduğumuzun ilk ipuçlarını veriyor.

KİTAP İÇİNDE KİTAP, ROMAN İÇİNDE ROMAN, YAZAR İÇİNDE YAZAR

Esas yazar, Mark Z. Danielewski olmasına rağmen, kitabın ilk sayfasında başka bir yazarın adıyla karşılaşıyoruz: Zampanò. Hemen altında ise “önsöz ve notlar”ın sahibi Johnny Truant. Aslında bu isimler, romanın karakterleri olarak kurmacanın içindeler. Önsözler, notlar, giriş yazısıyla birlikte kurulan iç ve dış hikâyeler, kurmaca dışına örülen başka bir kurmacanın parçaları. Yani okur, kendisiyle birlikte bir üstkurmacanın içinde ilerlemekte.

Zampanò'nun yazdığı ve Navidson ailesinin yeni taşındıkları evde başlarına gelen olaylarla örülü iç hikâyeyi, Zampanò'ya ait notları bu- larak onların şifresini çözmeye çalışan Johnny Truant'ın dış hikâyesi tamamlar. Kitabın başındaki önsözle karşımıza çıkan Truant, tıpkı Zampanò (iç hikâyenin yazarı) gibi, Yapraklar Evi'ni okudukça bize eşlik eden dış hikâyenin yazarıdır aslında. Peki onun hikâyesi nedir?

Yapraklar Evi,
Mark Z. Danielewski, Çev: Gökhan Sarı, 144 syf., Monokl, 2018.

**Kitap içinde
kitap... Roman içinde
roman: Yapraklar Evi**

Johnny Truant bir dövmede çalışan, striptizci bir kıza âşık olan, annesi psikolojik sorunlar yaşayan-bunu kitabın sonlarında annesinin ona yazdığı mektuplardan anlıyoruz- bir gençtir ve kalabileceği bir yer aramaktadır. Arkadaşı Lude'un ona ev bulmasıyla, ki bu ev Zampanò'nun eski evidir, hikâye şekillenmeye başlar. Zampanò evinde ölmüştür ve onun tarafından yazıldığı tespit edilen birtakım dosyalar vardır. Navidson kaydı diye geçen bu dosyalarda, Pulitzer ödüllü bir fotoğrafçının ailesiyle birlikte taşındığı farklı bir ev anlatılır. Johnny Truant'ın bu eve kiracı olarak gelmesiyle bulunduğu ve derleyip toparlayarak, içindeki şifreleri çözmeye çalışarak, kimi zaman da üzerine notlar alarak gün yüzüne çıkardığı kitapta; Karen ve Will Navidson çiftiyle çocuklarının bu evde başlarına gelen tuhaf, inanılması zor ve ürperici olaylar anlatılır. Başlangıçta normal bir ev gibi görünse de zamanla ne kadar sıra dışı olduğu anlaşılan bu yapı, kendine özgü fiziksel hareketlere sahiptir. Doğası ve boyutları sürekli değişmekte; kimi zaman daralıp kimi zaman genişlemektedir. Odaları, koridorları, duvarları, merdivenleri ve dahasıyla sadece mimari bir yapıdan ibaret değildir. Evin âdeta ruhu vardır. Will Navidson bir gün, içindeki merak duygusuna yenik düşerek kendi kendine çoğalan koridorları keşfe çıkar; fakat tek başına üstesinden gelemeyeceğini anlayınca alanında uzman kişileri evi keşfetmeye ve incelemeye çağırır. Kitabı okudukça bu insanların başına gelen dehşet dolu olaylara ve evin insanlar üzerindeki etkilerine şahit oluruz. Hikâye de gittikçe şekillenir. Daralan ve genişleyen koridorlar gibi, metnin de kimi yerlerde daralıp genişlediğini, bazen kocaman bir boşluğa bazen karmakarışık bir yapıya dönüştüğünü görürüz. Bizler de okurlar olarak, evin içinde yazarın kelimeleleriyle adım atarız. Evin sabit bir formu, kroki-

“

Yapraklar Evi’ni, biçim ve içerik ilişkisinin birbirine çok sıkı kenetlendiği bir mimari, belki evin kendisi gibi düşünebiliriz.

si, çizgisi yoktur. İçi dışından büyüktür ve her oda, sanki tuğla yerine sayfalarla örülmüştür. Yapraklar çevrildikçe geride bıraktığımız odalar kaybolur, tıpkı kitaplar ve sözcüklerle kurulan dünyalar gibi. “Unutma ki dünyanın bütün yumruklarını toplasan yine de sözcüklerin gücüne erişemezsin. Kimileyin ölümcül olabilirler. Nadir birkaç durumda ise, ölümsüz bile olabilirler. Sözcükleri kullanmayı dene şimdi, sonra da düşmanlarının üzerinde kullanırsın” (645) satırlarının muhatabı olan okurlar, hikâyeye içinde hikâyeye ile karşılaşacak, tek bir gerçeğe bağlı kalmayacak, hangi karakterin sahici hangisinin hayal ürünü olduğunu ayırt etmekte zorlanacak, kurgunun içinde kaybolacaktır. Bu kayboluş, bir labirentin içi bile olsa çıkış kapısı vardır: Penelope Doob’ın ifadesiyle “labirent algımız doğası gereği değişkendir: bakış açınızı değiştirdiniz mi, labirent de değişiyormuş gibi olur.” (135)

BIÇİM İÇERİK İLİŞKİSİ VE BAZI SORUNLAR

Yapraklar Evi’ni, biçim ve içerik ilişkisinin birbirine çok sıkı kenetlendiği bir mimari, belki evin kendisi gibi düşünebiliriz. Bir iskelet ve üzerine giydirilen et gibi, kurgu, konu ve biçim birbirine sımsıkı kenetlenerek vücut bulmuştur. Romanın zemini, formu, iç ve dış yapısı oluşturulurken sadece kelimelerin değil görselliğin de gücünden faydalanılmış; çeşitli anlatım teknikleri ve tasarım biçimleri kullanılmıştır. Epigraf, mektup, pasaj, kolaj gibi postmodern anlatı tekniklerinin yanı sıra sayfa tasarımıyla yakından ilişkili farklı puntolar, fontlar, dipnotlar, fotoğraflar, resimler aracılığıyla kişiler, mekânlar, odalar arası geçiş yapmanın imkânları denenmiştir. Johnny Truant’ın Girişte de-

“

Yazar Danielewski dipnotlarla, farklı yazı tipleriyle, renklendirmelerle, fotoğraflarla, sayfada sağa sola dağılmış metinlerle ve daha birçok sürprizle yarattığı romanında okuru yalnızca kurgusuyla ve diliyle değil, biçimiyle de zorlayıp kitabın tasarımını da hikâyenin bir parçası yapıyor.

diği gibi “Gördüm ki, yüzlerce sayfalık bir metin vardı. Bitmek bilmez bir sözcük keşmekeşi, bazen kıvrıla büküle anlamlı hâle gelirken, bazen anlamsızlaşan bir keşmekeş, zırt pırt parçalara ayrılıyor, sonradan karşılama çıkacak öbür parçalara doğru dallanıp budaklanıyordu daima.”

Yazar Danielewski dipnotlarla, farklı yazı tipleriyle, renklendirmelerle, fotoğraflarla, sayfada sağa sola dağılmış metinlerle ve daha birçok sürprizle yarattığı romanında okuru yalnızca kurgusuyla ve diliyle değil, biçimiyle de zorlayıp kitabın tasarımını da hikâyenin bir parçası yapar. Mesela Truant dipnotlarının (ki bu dipnotlar da ayrı bir hikâyedir) bazı bölümlerinde sayfalar dolusu isim sayar sadece. Kimi yerler tıpkı zihnimiz gibi bir yığın gereksiz bilgiyle doludur. Bazı paragrafların üzeri çizilmiş, bazıları kırmızıyla işaretlenmiştir. Kimi parçalar birbirinin tersidir, aynaya tutarak okunabilir. Bazı bölümler de içlerinde yer aldıkları kutucukları takip ederek ilerlenebilir; bazen de kitabı yan, çapraz veya değişik açılarla tutarak ilerlenir. Evdeki keşfin anlatıldığı bölümlerde karakterlerin yaşadıklarıyla sayfa kullanımının garipleşmesi, cümleleri oluşturan sözcüklerin hatta sözcükleri oluşturan harflerin aynı satırda yer almaması, anlamın diğer sayfalara kayması, kimi kelimelerin düşmesi, kiminin yükselmesi gibi durumlar ortaya çıkar. Düşülen bir bölüm varsa harfler alt alta gelir. Ya da kapı açılmadan önce koca bir boşlukla karşılaşılır. Biçimin içeriğe hizmet ettiği birçok sahne vardır fakat yazar bunu her zaman gerçekleştirebilmiş midir, tartışılır.

“

Yapraklar Evi özelinde ama genel olarak görselliğin ve farklı anlatım,tasarım tekniklerinin denendiği kitapları baz alarak tartışacağımız başka bir konu ise çağın getirdiği dijital devrim ve bu devrimin içinde edebiyatın yeri olacaktır.

Aslında bu konuyla birlikte ve Yapraklar Evi özelinde, daha genel bir tartışma açılabilir. Kendinden önceki metinlerden ayrı bir yerde duran, farklı yollar arayan ve bunu yaparken de biçimselliği deneyen kitaplar çoğu zaman yadırganır; biçimin içeriğin önüne geçtiği ya da amaçsız kullanıldığı iddia edilir ve bu kitaplar başarısız olmakla nitelendirilir. Başarılı kabul edilenlerse genel beğeniye yakalamakta zorlanır. Fakat kabul etmek gerekir ki bu tarz deneysel metinler, önündeki engelleri aşip okura ulaştığında ve hatta okuru da aşip onun dünyasına eriştiğinde yenilikçiliği, özgürlüğü ve özgünlüğü sayesinde kendi yeni dünyasını yaratır, üstelik kendi sınırlarına rağmen... Yapraklar Evi'nin bu özel kitaplardan olduğunu düşünüyorum.

Yine Yapraklar Evi özelinde ama genel olarak görselliğin ve farklı anlatım,tasarım tekniklerinin denendiği kitapları baz alarak tartışılacağımız başka bir konu ise çağın getirdiği dijital devrim ve bu devrimin içinde edebiyatın yeri olacaktır. Matbu eserler ortadan kalktığında her kitabı dijital ortama aktarmak mümkün olabilir mi? Böylesi durumlarda mesela Yapraklar Evi'ni sesli kitaba ya da e-kitaba dönüştürmek çok ama çok zor olacaktır. Çünkü kitap, farklı duyulara hitap eder. Bazı sayfalar “görölmek” için yazılmıştır; bazı yerlerde okur kitapla ilişki kurmak, onu farklı açılardan tutmak ve okumak zorundadır. Dijital edebiyat, okurun bu deneyimine yeterli imkânı sunamayabilir. Çünkü ünlü bir tablonun, diyelim ki “Çığlık”ın herhangi bir kitapta tasvirini okumak, o tabloyu görmekle aynı etkiyi sağlamayacaktır.

“

Matbu eserler ortadan kalktığında her kitabı dijital ortama aktarmak mümkün olabilir mi?

Kitabı bitirdikten sonra ilk sayfadaki cümleyi hatırlıyor, yazar her ne kadar “Bu sana göre değil” dese de bende yarattığı etkiyi Johnny Truant’ın kendi cümleleriyle vermek istiyorum: “Kitabı bitirirsiniz ve kitap bittiğiyle kalır, derken öyle bir an gelir ki, belki bir ay, belki bir yıl sonra, belki de birkaç yıl sonra. Mideniz bulanmaya, üzüntü çekmeye veya deliler gibi âşık olmaya veya hayatınızda ilk defa bir şeye karşı sessizce şüphe veya memnuniyet duymaya başlarsınız. Fark eden bir şey olmaz. Hiç planda yokken, anlaşılmaz bir sebepten, bazı şeylerin algıladığınızdan farklı oldukları bir anda kafanıza dank eder. Nedendir bilinmez, artık olduğunuzu düşündüğünüz kişi değilsinizdir. Çevrenizde yavaş ve hemen göze çarpmayan değişimler fark edeceksiniz, en önemlisi de kendi içinizde. Daha da kötüsü, bu değişimin ta en baştan gerçekleştiğini fark edeceksiniz, âdeta bir parıltı gibi, çok yoğun fakat bir oda gibi karanlık bir parıltı. Ama nedenini nasılını anlayamayacaksınız. Size daha en başta bu farkındalığı bahşeden şey aklınızdan uçup gitmiş olacak.”

Sahaf Lutfü Seymen: Nadir kitaba kıymetini veren içeriğidir

1985'ten beri Kadıköy'de Müteferrika adlı dükkânında sahaflık yapan, 27 senedir de kitabiyat dergisi Müteferrika'yı çıkaran Lutfü Seymen, nam-ı diğer Sakallı Lutfü ile sahaflık, kitap ve matbuat üzerine söyleştik. Seymen, "Ben sahaflığı değil, sahaflık beni seçti" diyor...

Esin İleri

“

1985'ten beri Kadıköy'de Müteferrika adlı dükkânında sahaflık yapan, 27 senedir de kitabiyat dergisi Müteferrika'yı çıkaran Lütfü Seymen, nam-ı diğer Sakallı Lütfü ile sahaflık, kitap ve matbuat üzerine söyleştik.

Kitapseverlerin yakından tanıdığı sahaf Lütfü Seymen, namı diğer Sakallı Lütfü 1974'ten beri, İstanbul'da eski kitabın izini sürüyor. 13 yaşında Cide'de Teksas Tommiks kiralayarak başlayan serüveni için “Ben sahaflığı değil, sahaflık beni seçti” diyor. 35 yıldır Kadıköy'de Müteferrika adlı dükkânında sahaflık yapan, 27 senedir de Türkiye'nin tek kitabiyat dergisi Müteferrika'yı çıkaran Lütfü Seymen ile nadir kitaplar, sahaflık, koleksiyonculuk, kitap fiyatları ve matbuat üzerine söyleştik.

İkinci el kitap satanlarla sahafklar arasındaki farktan bahsederek başlayalım mı?

Ben ikinci el ile sahaflığı ben hep ayırdım açıkçası. Sade ben değil, mesela bizim Nedret de, Halil abi de ayırır. Yani aklı başında, bu işi eskiden beri yapan, bir usta-çırak ilişkisine girmiş ya da tek başına kendi kendinin ustası ya da çırağı olmuş aklı başında herkes ayırır bunu. Ama yeni yetmelerde bu ayırım yok. Herkesin general oluşu gibi bir şey bu. Fransızca, İngilizce bilmen, hiç olmazsa birine vakıf olman gerekiyor. Benim öyle bir numaram yok ama Osmanlıcayı iyi kötü, işin içinden çıkacak kadar biliyorum. Yani klasik manada ben de sahaf sayılmam, eski sahafkların içinde Ermenice bilen, Rumca bilen var. Kitabı gördüğünde sırtından tanıyanlar var, biz oraya geledik daha. Bir şekilde sorarak, öğrenerek, karıştırarak, onu bunu yaparak buluyorsun kitabın ne olduğunu. Zaten fiyatı koymak ve müşteriye seçmek de ondan sonra geliyor. Önce kitabı tanıyacaksın, kitapta ne anlattığını bileceksin, öyle karar vereceksin. Müellif nüshası mı, hangi tarihte yazıldı, bunları göz önünde bulunduracaksın, zor iş.

Nadir kitaba kıymetini veren her şeyden önce içeriğidir. Bir de az basılmış olması gerçekten nadir olduğunu gösteren şeylerden biridir.

Bunun bir okulu olmadığı için zamanla ve deneyimle öğreniliyor diyebilir miyiz?

Bu kitap aşkıyla, kitabı sevmekle, okumakla olan bir şey. Herkesin eline kitap geçer ama ismine, yazarına bakıp buna 10 lira dersin, ya da “Ahmet abi, Ayşe abla ne yazmış” deyip internette bakarsan olmaz. Eskiden bir laf vardı “Esnafın kantarı belinde olacak” diye, sen kendin tartacaksın. O da bir mesai gerektiriyor.

Peki her nadir kitaba kıymetini veren nedir?

Nadir kitaba kıymetini veren her şeyden önce içeriğidir. Bir de az basılmış olması gerçekten nadir olduğunu gösteren şeylerden biridir. Ama yazarı, baskısı, cildi, hurufatı da önemlidir. Yazma olsun matbu olsun fark etmiyor. Zaten kitap seni çeker, güzelliğiyle, estetik oluşuyla çeker. Böyle olunca da sen kitabın bir nedret sahibi olduğunu bilirsin, üzerine öyle gidersin. Her eski kitap nadir değildir. Ama bir fizik kitabı da nadir sayılabilir. Niye diyeceksin, bir dönem okutulmuştur, yazan kişi akıl fikir sahibidir, mevcudu kalmamıştır, o da nadirin içine girer. Ama antika sınıfına girmez mesela, oradaki ölçülere bakmak gerekiyor.

Her nadir kitap pahalı mıdır? Kitap fiyatları oluşturulurken bir spekülasyon söz konusu mu?

Bir kitap için her fiyatı isteyemezsin. Bir de mantık denen bir şey var. Kitabın bir ederi var, onu aşmaman gerekiyor. Müşteriyi kışkırtacak şekilde fiyat koymaman gerekiyor. Kitap kendi değerini eline aldığın zaman gösterir. Mütefer-

“

Muzaffer Ozak, sahaflık nedir diye sorulduğunda, “Bir ölünün evinden kitap alıp diriye satmak, o öldükçe başka birine satmaktır” mealinde bir cümle kurar.

rika baskısı bir Cihannüma bulduğunda kitabın Müteferrika baskısı olduğunun farkına varırsın, emsallerinin farkına varırsın. İçindeki harita sayısını biliyorsan, haritasını, sayfasını sayarsın, eksikliği gediği var mı bakarsın, fiyatı ona göre belirlersin. Cildi güzelse biraz daha artırırsın. Bazı kitapların içine tezhip yapılmıştır, başlık kısmına falan, öyle bir şey varsa ve zamanında yapılmışsa o da değer katıyor. Biri kitabın içine temellük kaydı yazmıştır, yani ben bu falan tarihte, filan yerden, şu kadar paraya satın aldım diye, adamın adı var, sonra kitabı eline geçiren başka biri notlar eklemiştir; bunlar hep kitabın fiyatını artıran şeyler. Çünkü orada bir yandan da kitabın serüvenini görüyorsun, tarihsel serüvenini. Müteferrika bunu 1726-27’de basmış ama geçen üç yüzyılda kitap el değiştirmiş, bir kere düşmüş, satılmış, bir bakıyorsun bir daha düşmüş. Eski ve iyi sahaflardan Muzaffer Ozak, sahaflık nedir diye sorulduğunda, “Bir ölünün evinden kitap alıp diriye satmak, o öldükçe başka birine satmaktır” mealinde bir cümle kurmuştu. Yani bir bakıma bizim işimizde ölüsevcilik var, antikacılıkta da var bu. Çünkü neticede kitabını aldığımız insanlar bir şekilde ölmüş oluyorlar, onların çocukları, torunları, geride kalanlar satıyorlar. Ya parayı paylaşmak için ya kitaptan kurtulmak için. Kocalarının kitaplarını kıskanan kadınların, kocaları öldüğünde ilk yaptıkları iş de kitapları satmaktır.

‘PANDEMİDE İNTERNET SATIŞLARIMIZ ARTTI’

“

Pandemi sürecinde bir tuhaflık oldu. İnternet satışlarımız arttı. İnsanlar evindeydi ve kitap okumak isteyen, bir şekilde vakit geçirmek isteyenler internette kitap aldı.

Salgın sürecini nasıl geçirdiniz?

Salgında dükkânı kapattık, zaten müşteri de yoktu. Ama pandemi sürecinde bir tuhaflık oldu. İnternet satışlarımız arttı. İnsanlar evindeydi ve kitap okumak isteyen, bir şekilde vakit geçirmek isteyenler internette kitap aldı. Allahtan kargolar çalıştı, kargo çalışanlarına teşekkür ederim, her gün 3-5 kitap satıldı. İnternette satış yapan çoğu kişi sahaf da değil. Evindeki kitabı satmakla, hurdacılıkla başlayıp bu piyasanın içine girdiler. Dolayısıyla internette aynı kitabın farklı fiyatlarını görebiliyorsun. Kitabı tanıyan bir adam 50 lira yazıyorsa, aşağı inen de var üstüne çıkan da var, kantarı belinde olmayınca fiyatlandırmayı başkasından görerek yapıyor. Bizdeki genel kopyacılık zihniyeti orada da var. O yüzden internetteki fiyatların çoğu sağlıklı değil.

1993 yılından beri Müteferrika dergisini çıkarıyorsunuz, bize biraz bu serüvenden bahsedebilir misiniz?

Müteferrika'yı çıkarmaya başladığımda Akmar Çarşısı'ndaydım. 27 sene oldu, iki sene evvel de 25. seneyi kutladık. Nuri Akbayar, Raşit Çavaş, Sabri Koz, Erol Üyepazarcı ve katkıda bulunan yazarlar olmasaydı bu kadar sayı çıkaramazdık, onları anmadan olmaz. Katkı sunan tüm yazarlarımıza teşekkür ederim. Umarım biraz daha çıkar, en azından sağlık el verdikçe. Övünmek gibi olacak ama şu anda Türkiye'deki tek kitabiyat dergisi, kitap tarihi, sahaflık tarihi konusundaki tek yayıdır. Mesela bibliyografya işi çok önemlidir, eski dergilerin içindekilerin anlatılması, belli konulardaki kitapların bibliyografyasının bir araya gelmesi... Ben o işleri

“

Ben sahaflığı değil, sahafılık beni seçti.

seviyorum; işimi sevdiğim gibi. Bir de bu bende iş olmaktan çıktı, bir hayat tarzı haline dönüştü. Ben bu işe sahafım diye bulaşmadım. Bir sürü iş yaptım geçmişte, sonra memurluk da yaptım bir ara. Ama kitaplar hayatımın içinde hep oldu. Öyle olunca da kendiliğinden bu iş yapar oldum. Çünkü bu işi yapanları gördüm, onlardan daha iyi yapacağımı hissettim. Çok erken başladım bu işe, orta mektep öğrencisiydim, Kastamonu Cide’de okuyordum, tavuk kümesinden büyükçe bir kulübem vardı, orada Tommiks, Teksas kiraliyordum. 13 yaşında bacak kadar çocuktum. 1974’te İstanbul’a üniversiteye geldiğimde de sahafılık yapmaya başladım.

‘BEN SAHAFLIĞI DEĞİL, SAHAFLIK BENİ SEÇTİ’

Üniversitede okurken bu işe sergicilik ve ayakçılık yaparak başladığınızı söylüyorsunuz. Kaldırımından dükkâna geçiş nasıl oldu?

Ben sahaflığı değil, sahafılık beni seçti. İstanbul’a geldiğimde birkaç yerde çalıştım ama sonra işten ayrıldığımda yapacak iş yoktu. O sırada kaldırım kitapçılığını keşfettim. Galatasaray’da Vahan Usta vardı, Harbiye’de Tan Sineması’nın yanında Arap Metin vardı, bir de Beşiktaş dolmuşlarının kalktığı yerde Topal Mustafa vardı. Ben onlardan sürekli kendime kitap alıyordum, sol tarih filan. Ben de yaparım dedim, sonra arabacıları, hurdacıları keşfettim. Sabahtan giderdim 2 çuval alırdım, sol yayınları kendime ayırırdım, kalanını sergide satardım. Sonra kitaplar birikti, ben de Sahaflar Çarşısı’nda ayakçılık yapmaya başladım. 80 sonrasında evlenmeden önce memurluk yaptım, memurluktan da hiç hoşlanmamıştım, karımı da ikna ettim, Moda Sinema-

“

Hem genç kuşaktan hem yaşlı kuşaktan insanlar dergide akli başında makaleler yayımlıyorlar. Ben okumaktan da hoşlanıyorum, yayımlamaktan da hoşlanıyorum.

s'nda bir dükkân açtım, 1986'da ise Akmar'a taşındım. Yani ben 1985'ten beri dükkân sahibiyim. Dükkâna gelip sohbet etmeye başladılar, bir dergi fikrim vardı, insanlar da desteklemek için yazı veririz dediler, ben işin içine girdim. 1993'ten beri de Mütferrika çıkıyor.

Genç kitap meraklıları, genç akademisyenlerden yazı gönderenler oluyor mu Mütferrika'ya?

Tabii canım. Zaten ben onlara öncelik tanıyorum. Kendilerini kışkırtsınlar, yazıları yayımlansın, yazmaya cesaret bulsunlar diye. Bir de eskiden beri kitap toplayanlar arasında işi bilenler var. Hem genç kuşaktan hem yaşlı kuşaktan benim dergide akli başında makaleler yayımlıyorlar. Ben okumaktan da hoşlanıyorum, yayımlamaktan da hoşlanıyorum. Ayrıca iş öğreniyorsun. Yani yayımlanan her makaleden bir şey öğreniyorsun. Mesela biri taş baskı kitaplar üzerine yazıyor, sen çok vakıf değilsen bile makaleden bir şey öğreniyorsun. Sonra taş baskı kitap eline geçtiğinde ona başka bir gözle bakıyorsun, nadir gözüyle bakıyorsun, para eder diyorsun, ya da bende kalsın diyorsun eve götürüp satmıyorsun.

Üniversite kütüphanelerinin Mütferrika'yı alması gerek aslında. Öğrenciler için de çok değerli bir kaynak.

Bizde o alışkanlıklar yok biliyorsun. Üniversiteler kitap almıyor. Çünkü bilimden ve kültürden korkan iktidarlara sahibiz. Her zaman öyle oldu. Sadece kitap açısından değil, insanların önünün kesilmesi de böyle oldu. İçeride yatmayan doğru düzgün yazar var mı, şair var mı, yok.

(Konuşurken, bir dergi arayan müşterinin gelmesi üzerine) Elinizde hangi kitaplar ve dergiler olduğunu akılda tutabiliyor musunuz?

Bir şekilde bilirsin. Her şeye vakıf olmasan bile, bazen unutursun, başka bir şey ararken önüne çıkar, bu da bizde varmış dersin ama mesela bu müşterinin sorduğu şeylerin bende olmadığını biliyorum. Çünkü yok, elimden geçmedi mi geçti ama saydığı tüm mecmuaları biliyorum. Bir de kendine bir tarz ediniyorsun. Tarih mi satayım, edebiyat mı satayım, şiir mi satayım diye. Ama Batı'da mesela adam sadece Jules Verne, Hemingway, Shakespeare satıyor, başka bir şey satmıyor. Bizde öyle bir şey pek olmuyor çünkü bizde toplayıcı da her taraftan kitap alıyor, aldığı kütüphaneden tarih de çıkar, edebiyat da çıkar. Dolayısıyla aldığın mala göre davranıyorsun. Ben de bir ara tarih satmaya niyetlendim, hem vakanüvis tarihleri, hem yakın tarih, Cumhuriyet tarihi... Ama zaman içerisinde olamayacağını gördüm, çünkü öyle kitabı bulamıyorsun. Kütüphaneyi beslemezsene, her seferinde öyle kitapları almazsan olmuyor. Bir bakıyorsun 30 tarih kitabı, 150 roman geliyor, almam diyemiyorsun. Böyle olunca branşlaşma olmuyor.

Bizde bu tip spesifik kitapçıkların olmamasının nedeni arz talep meselesi olabilir mi? Müşterinin de bu yönde bir talebi olması gerekmez mi?

Kapitalizmin geliştiği yerlerden bahsediyoruz. Bizdeki koleksiyoncuyla Batı'nın koleksiyoncusu da çok farklı. Bizde spesifik koleksiyon yapan bula bula Nâzım topluyor, Orhan Veli topluyor.

“

**Koleksiyoncuyla
sahaf arasında
zamanla
bir ünsiyet
peydahlanıyor.
Kitap arayan gelip
seni buluyor.**

E, Nâzım'ı toplarken bir yerde tıkanıyorsun, bitiyor çünkü. Türkiye'de burjuvazi burjuva olduğunun farkına varmak isteyince ya resim topladı, ya antika eşya topladı, bir kısmı da yazma Kur'an-kerim topladı. Ama 950 senesinde yazılmış matematik kitabını önüne koysan, bin lira istesen almazlar, çünkü deseni yok. Güzel istiyorlar, anlatabildim mi? Halbuki bence ötekinin fiyatı diğerinden daha fazla çünkü yazma matematik kitabı 20-30-50 senede bir eline düşer. Bizdeki koleksiyonculuk da "Ahmet koleksiyoncu desinler" diye yapılıyor. Dolayısıyla ben Ömer Koç'un dışında aman aman koleksiyoncu görmedim.

'KİTAP ANSİKLOPEDİSİNE İHTİYACIMIZ VAR'

Biraz da sahaf-koleksiyoner ilişkisinden bahsedebilir misiniz?

Koleksiyoncuyla sahaf arasında zamanla bir ünsiyet peydahlanıyor. Kitap arayan gelip seni buluyor. Ben dükkânı taşıdıkça müşterilerim beni takip etti. Haftada bir, on günde bir uğrarlar, bir şey çıkarsa ayırırım. Biri fotoğraf toplardı, ben onu severim, ona ayırırım. Bir başkası polis romanı toplardı, önce ona gösteririm, sende var mı diye, varsa ne ala, satışa koyarım, onda yoksa da ona veririm. Ben müşteri de seçerim. Her müşteriye her şeyi vermem. O yüzden de adım "nalet"e çıkmıştır ama ben naletliği severim. Kitap da kıskançlık doğuran bir şeydir, kıskançlık çıkarır, niye ona sattın da bana satmadın diye. Bir de mesela aldığını saklayan vardır. Bibliyofillik başka bir şey, bir de mecinin-i kütüb yani kitap delisi denen bir şey var, bir de ben bir kavram ekledim übena-i kütüb, kitaplar konusunda her şeyi bilen, fırlama bir zekâya sahip, kitaba sahip olmak için her şeyi yapabilecek insan.

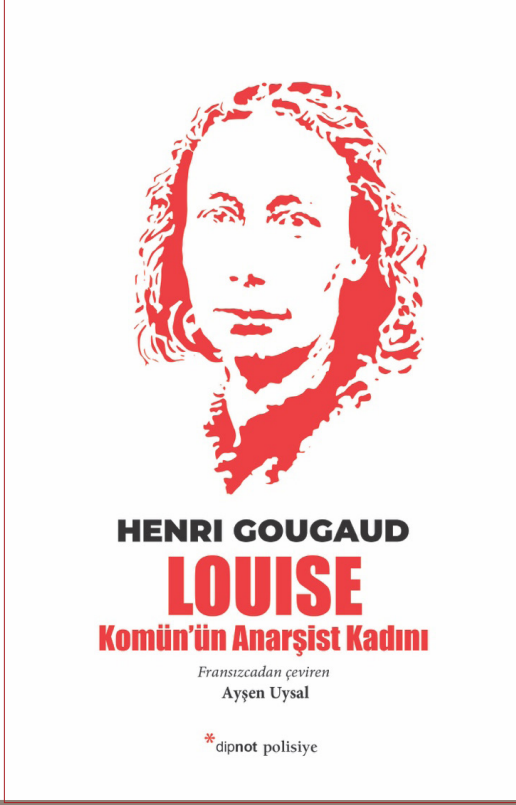
“

Kitap ansiklopedisine ihtiyacımız var. Kitapları, terimleri, kavramları bilmiyor insanlar.

Kitap ve Kitapçılık Tarihi Ansiklopedisi projesi nasıl ilerliyor?

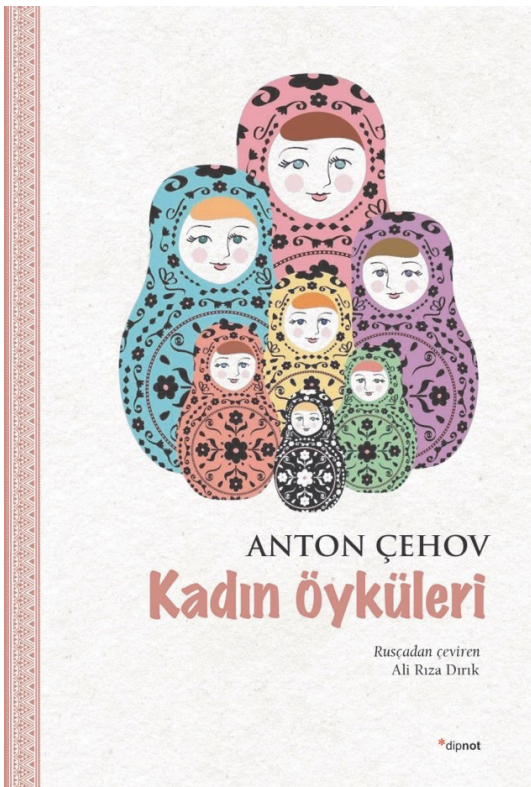
Onun üzerine hâlâ çalışıyoruz. Fikir versin diyerek 24 sayfalık bir örnek basmıştık. Epey madde saptandı ama oturup maddeleri yazmak lazım. Klasik bir ansiklopedi olsun, 2-3 cilt olsun istiyoruz. Önümüzdeki dönemde bu iş etlenmiş olur, bir iki seneye kadar da o işi yaparız. Çünkü bu bizde olmayan bir şey ve bir kitap ansiklopedisine ihtiyacımız var. Kitapları, terimleri, kavramları bilmiyor insanlar. Kitapçıların hayatları hakkında biyografik bilgi veren, önemli kitabevlerini, sahafları, bu işe emek veren insanları konu alan bir ansiklopedi yok. Osmanbey Matbaası'nın, Alaeddin Kırıl Basımevi'nin, Cem Yayınevi'nin yazılması gerekiyor mesela.

Louise
Komün'ün Anarşist Kadını

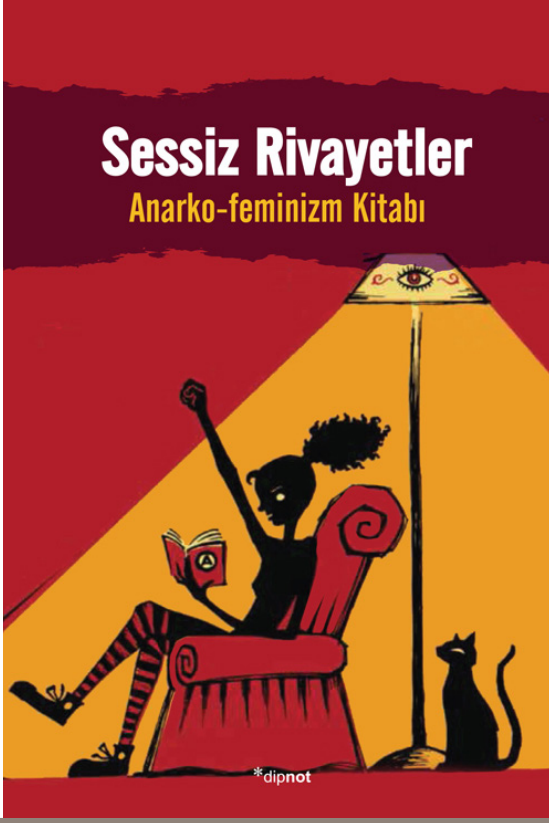
Yazar: **Henri Gougaud**
Çevirmen: **Ayşen Uysal**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Sayfa Sayısı : 212

Kadın Öyküleri

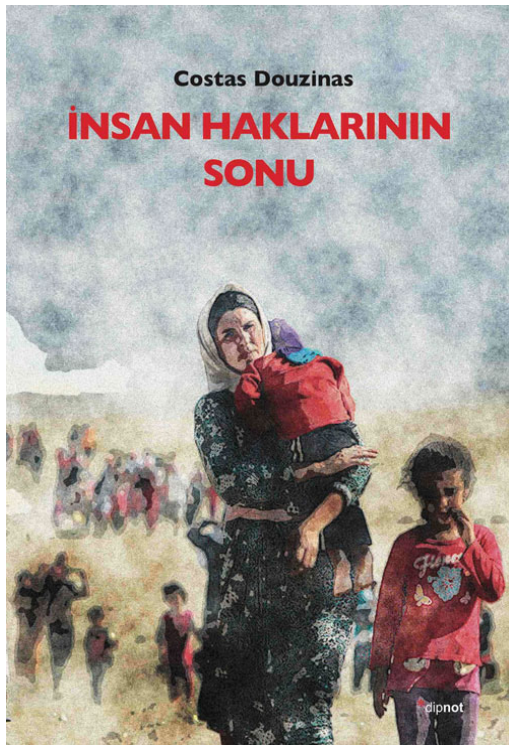
Yazar: **Anton Çehov**
Çevirmen: **Ali Rıza Dırık**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Sayfa Sayısı : 262

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sessiz Rivayetler Anarko-feminizm Kitabı

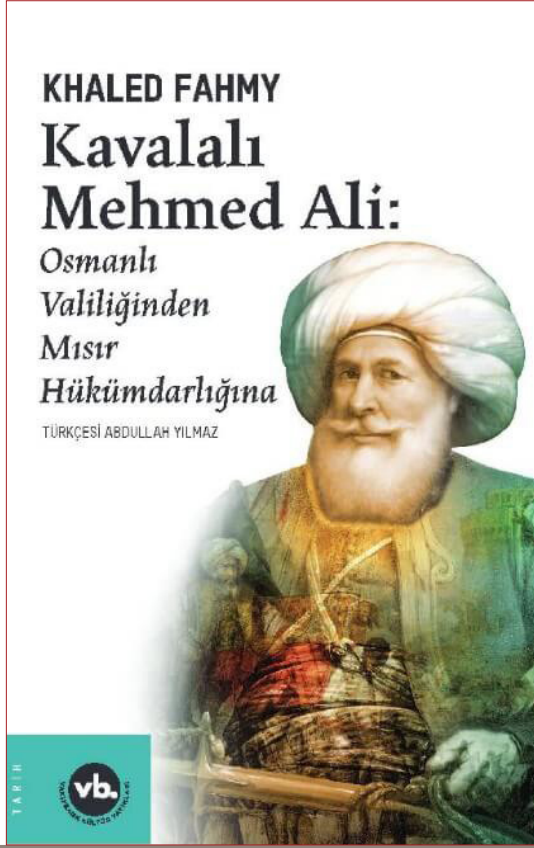
Yazar: Kolektif
Çevirmen: Zeliha Burcu Acar
Yayınevi: Dipnot Yayınları
Sayfa Sayısı : 264

İnsan Haklarının Sonu İnsan Haklarının Sonu Yeni Binyılda Eleştirel Hukuk Kuramı

Yazar: Costas Douzinas
Çevirmen: Kasım Akbaş
Yayınevi: Dipnot Yayınları
Sayfa Sayısı : 424

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

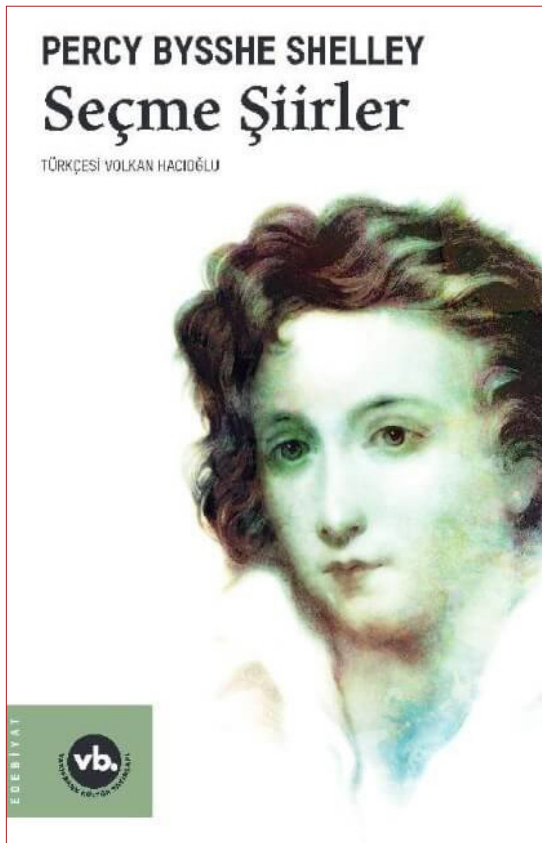
Kavalalı Mehmed Ali: Osmanlı Valiliğinden Mısır Hükümdarlığına

Yazar: Khaled Fahmy

Çevirmen: Abdullah Yılmaz

Yayınevi: Vakıfbank Kültür Yayınları

Sayfa Sayısı : 208

Seçme Şiirler

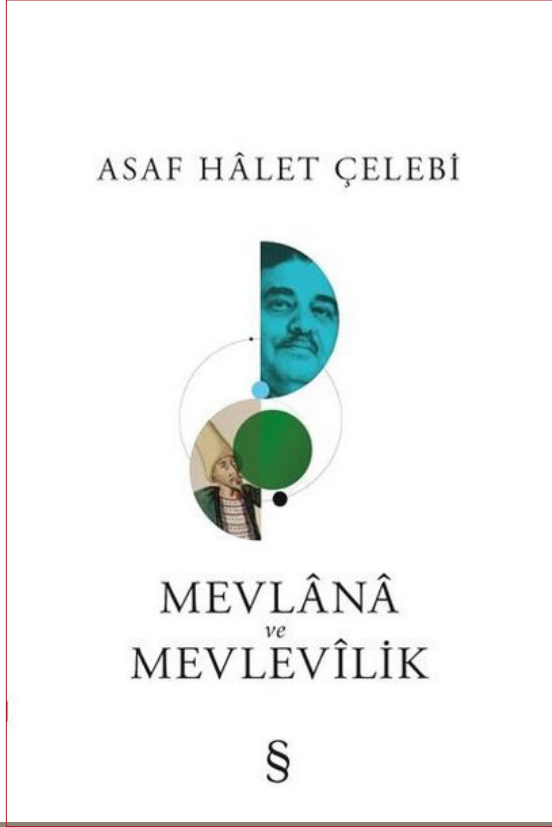
Yazar: Percy Bysshe Shelley

Çevirmen: Volkan Hacıoğlu

Yayınevi: Vakıfbank Kültür Yayınları

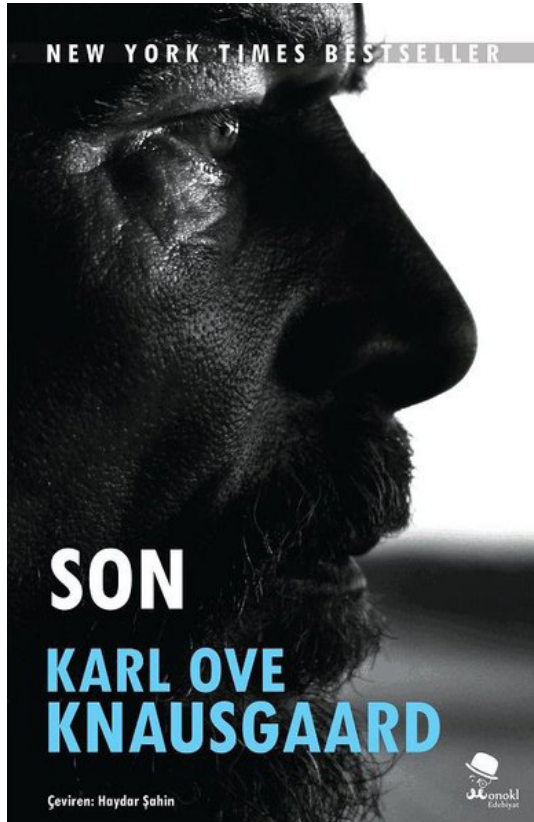
Sayfa Sayısı : 104

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Mevlana ve Mevlevilik

Yazar: Asaf Halet Çelebi
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı : 256

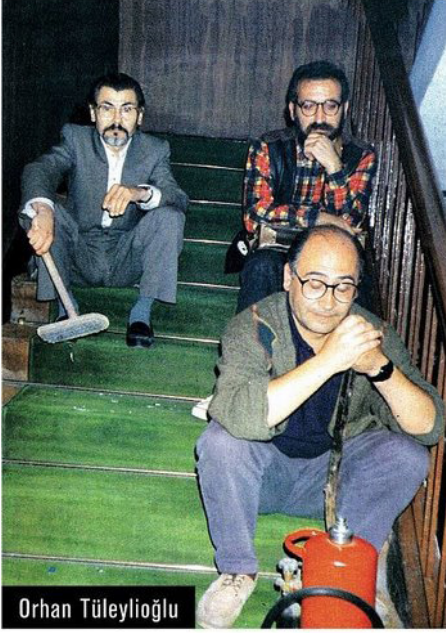

Son

Yazar: Karl Ove Knausgaard
Çevirmen: Haydar Şahin
Yayınevi: Monokl Yayınları
Sayfa Sayısı: 1000

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Merdivende Üç Şair

Orhan Tüleylioğlu

Merdivende Üç Şahir

Yazar: Orhan Tüleylioğlu

Yayınevi: Karakarga Yayınları

Sayfa Sayısı: 240

b
Bilgi

FANG FANG

WUHAN
GÜNLÜĞÜ

Wuhan Günlüğü - Karantinadaki Bir Şehirden Mektuplar

Yazar: Fang Fang

Çevirmen: Sezen Kiraz

Yayınevi: Bilgi Yayınevi

Sayfa Sayısı : 260